

Salvia L. – šalvěj

Lamiaceae

900 druhů původem z Evropy (*S. pratensis*, *S. nemorosa*, *S. officinalis*, *S. viridis*, *S. glutinosa*, *S. verticillata* a jiné), Asie (*S. sclarea*, *S. przewalskii*, *S. glutinosa*, *S. hians* a jiné) a Ameriky (*S. splendens*, *S. arinacea*, *S. coccinea*, *S. microphylla*, *S. patens*, *S. involucrata* a jiné).

Jednoleté, dvouleté či vytrvalé byliny, polokeře či menší keře, často aromatické. Lodyhy přímé, chudě větvené, 4-hrané s nody. Přízemní listy často v růžici, lodyžní vstřícné, přecházející v listeny. Lichopřesleny skládají lichoklasy, hrozny či laty. Kalich i koruna 2-pyské. Plodem je tvrdka.

V zahradnické praxi nachází rod široké uplatnění, americké druhy, které nejsou u nás mrazuvzdorné bývají pěstovány jako nepravé letničky, euroasijské druhy spíše jako trvalky. Nejčastěji pěstované druhy:

- Letničky: *S. splendens*, *S. farinacea*, *S. viridis*, *S. patens*, méně často *S. microphylla*,
- Dvouletky: *S. sclarea*
- Trvalky: *S. nemorosa*, *S. pratensis*, *S. glutinosa*, *S. verticillata*, *S. officinalis*, méně často *S. hians*, *S. tiliifolia*, *S. napifolia*, *S. transsylvanica* a jiné.

Salvia nemorosa L. – šalvěj hajní

Původ: Střední Evropa, Ukrajina, evropská část Ruska, Balkán, Malá Asie, Krym, Kavkaz a Střední Asii. V ČR v teplých a sušších oblastech Moravy a Čech.

Ekologie: Suché trávníky, okraje polí a cest, náspy, hráze, na stanovištích slunných a půdách sprašových, zraňovaných, hlinitojílovitých, vápenatých, humózních, na minerály bohatých, zásaditých až neutrálních.

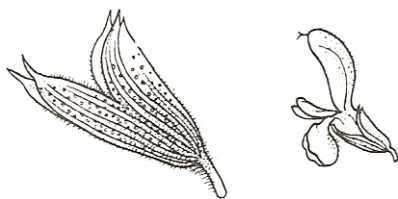
Růstové a vzhledové charakteristiky: Vytrvalá, 30 - 90 cm vysoká bylina **bez přízemní růžice listů**.

Lodyha větvená, hustě pýřitá, žláznatá.

Listy dlouze řapíkaté, 4-8 x 1-3 cm, horní krátce řapíkaté až přisedlé, vejčité, vrásčité, vroubkované nebo zubaté, pýřité, na rubu plstnatě chlupaté.

Lichopřesleny ze 4-6 květů, listeny fialové.

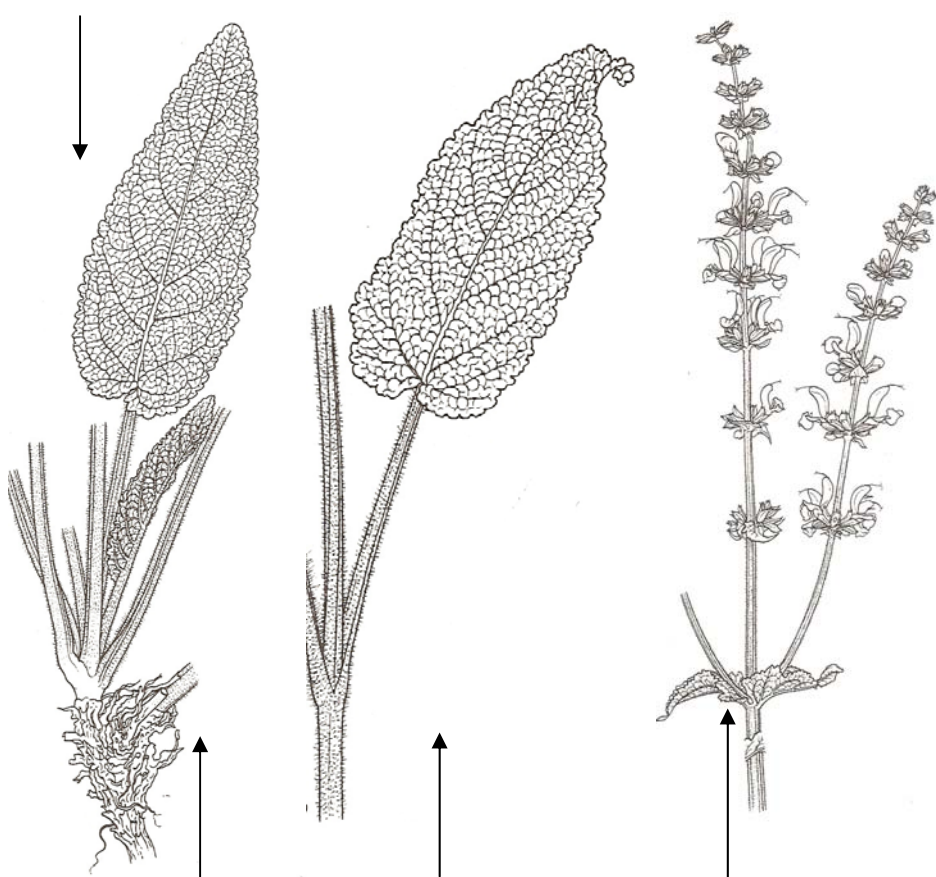
Kalich 2pyský, horní pysk 3cípý, koruna 2pyská, modrofialová, zřídka červenofialová nebo bělavá, horní pysk přilbovitý, dolní 3laločný se středním lalokem největším. Kvete v VI – VII; hemikryptofyt.

Salvia pratensis L. – šalvěj luční

Původ: jižní, střední a východní Evropa, ojediněle v Malé Asii. V ČR hojná v termofytiku.

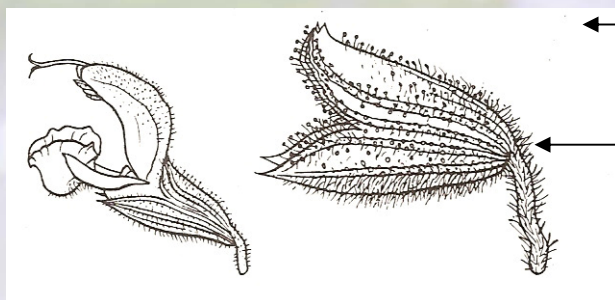
Ekologie: polosuché až mezofilní louky, výslunné stráně, meze, okraje cest, náspy a příkopy, na stanovištích slunných a půdách čerstvě vlhkých až vysýchavých, na živiny a humus bohatých, lehčích, hlinitých.

Růstové a vzhledové charakteristiky: Vytrvalá, 80 cm vysoká bylina s **přízemní růžicí listů** vyvinutou v době květu.

Lodyha přímá, v horní části větvená, chlupatá, v horní části žláznatě chlupatá s 1 až 3 páry listů.

Listy v přízemní růžici a dolní lodyžní dlouze řapíkaté, 8-19 x 4-11 cm velké, vejčité nebo trojúhelníkovité, na bázi uťaté nebo srdčité, zubaté nebo vroubkované, chlupaté. Horní lodyžní listy přisedlé, 2-6 x 1-3 cm velké. Lichopřesleny 3 až 6květé, listeny maximálně v délce kalicha.

← Kalich dvoupyský, zelený, roztroušeně až hustě chlupatý.

← Koruna fialová, zřídka růžová či bílá, korunní trubka prohnutá, horní pysk přilbovitý, dolní pysk 3laločný. Kvete v V – VII; hemikryptofyt.

Nejvýznamnější odrůdy :

V současnosti na trhu mnoho hybridů s účastí botanického druhu *Salvia nemorosa* a dalších uváděny pod názvy ***Salvia x sylvestris*** (*S. nemorosa* x *S. pratensis*) a ***Salvia x superba*** (*S. nemorosa* x *S. villicaulis*). Vyznačují se vyšším vzrůstem.

‘Amethyst’	Růžový K.	65 -70 cm	VI-X
‘ <u>Blauhügel</u> ’	Levandulově modrý K.	40 – 50 cm	V-IX
‘Blaukönigin’	Světle fialový K.	40 cm	VI-IX
‘Caradonna’	Tmavě fialový K.	60 - 75	V-VIII
‘Mainacht’	Intenzivně modrý K	50 cm	V - IX
‘Merleau’	Modrofialový	20 cm	VI-IX
‘Merleau Rose’	Růžový	35 cm	VI-VII
‘Merleau Blau’	Tmavě fialový	35 cm	VI-VII
‘Markus’	Krátké modré květenství	30 cm, kompaktní	VI
‘ <u>Negrito</u> ’	Intenzivně tm.fialový K.	50 – 60 cm	VI-IX
‘Ostfriesland’	Sytě fialový K.	45 – 50 cm, komp.	VI-VIII
‘ <u>Porzellan</u> ’	Bílý K.	40 – 45 cm, komp.	VI-IX
‘Primavera’	Tmavě modrofialový K.	65 cm, silný vzrůst	
‘ <u>Rosakönigin</u> ’	Růžový K.	45 cm	VII-IX
‘Rubin’	Purpurově růžový	40 cm	VI-VII
‘Schneehügel’	Bílý K.	40 cm	VI -
‘Superba’	Světle fialový K.	60-75 cm	VII-IX
‘Tanzerin’	Sytě fialový K.	80 cm	VII-IX
‘ <u>Viola Klose</u> ’	Tmavě modrý K.	60 cm	VI-IX
‘ <u>Wesuwe</u> ’	Fialový K.	60 cm	VI-IX

‘Caradona’

‘Vesuve’

‘Negrito’

‘Rosakönigin’

‘Porzellan’

‘Blauhügel’

Pěstitelské vlastnosti a požadavky: *Salvia nemorosa* a její hybridy vyžadují slunné otevřené polohy, čerstvé, dobře propustné, neutrální až vápenaté půdy. Po skončení kvetení v červnu je vhodné odkvetlé lodyhy sežezat u země, čímž podpoříme druhou vlnu kvetení, nastupující koncem srpna. Ve druhé vlně kvetení jsou květní stvoly obvykle nižší, květenství menší a množství nasazených květů menší. Mírně vysemeňuje. Nesnáší mokré půdy a chladné polohy. *Salvia pratensis* rovněž vyžaduje otevřené slunné polohy ale vlhčí půdy než *S. nemorosa*.

Množení: většina odrůd dělením trsů, některé taky semenem (např. ‘Rosakönigin’, ‘Blaukönigin’, Rosenwein), čisté druhy semenem.

Použití v zahradní a krajinářské tvorbě: *Salvia nemorosa* a její hybridy jsou významnou divoce rostoucí trvalkou se záhonovým charakterem, náležící ke stanovištnímu prostoru „Freiflächen“ – Fr_{2b} – „Otevřené plochy záhonového charakteru“ na čerstvých půdách. (Sieber 1990). Z pohledu zahradní a krajinářské tvorby je velmi cenná škála odstínů modré a růžové barvy, které vnášejí do kompozice svým množstvím jemných válcovitých květenství barevnost působící

dlouhou. Velmi efektní kombinace tvoří s přibližně ve stejnou dobu kvetoucími druhy jako např. *Centranthus ruber*, *Tanacetum coccineum*, *Delphinium* hybridy, [*Coreopsis*](#), *Campanula persicifolia*, *Phlomis russeliana* a mnoho jiných. Použití v soudobé zahradně architektonické tvorbě je velmi široké:

- Intenzivně ošetřované [záhony](#)

- Náhrady trávníků – cca 9 – 12ks/m² podle vzrůstnosti odrůdy

- Přírodě podobné vegetační prvky na sušších až čerstvých půdách – např. květnaté trávniky, bylinné lemy, náspy atd. Také druh *S. pratensis*

- Skalky – především nižší kompaktní odrůdy
- Koruny suchých zídek
- Lemy, obruby a jiné liniové vegetační prvky – především nižší kompaktní odrůdy
- Střešní zahrady
- Slepecké, bylinkové zahrady či záhony, zahrady vůní
- Jiné

Salvia officinalis L – šalvěj lékařská

Původ: Jižní Evropa – Španělsko, Itálie, Francie a Malá Asie.

Ekologie: teplé, slunné polohy skalnatých svahů a skal

Růstové a vzhledové charakteristiky: Vytvrzalý polokulovitý polokeř, vysoký 20 až 70 cm, u báze bohatě větvený, silně aromatický.

Lodyha vystoupavá až přímá, obvykle nevětvená, tupě čtyřhranná, olistěná, šedoplstnatá. V dolní části dřevnatá s loupající se šedou borkou. Bylinné prýty šedozelené, na zimu odumírající

Listy vstřícné, řapíkaté, podlouhlé až eliptické, jemně vroubkované, někdy na bázi se 2 vykrojenými segmenty. Listová čepel v mládí šedoplstnatá, později olýsalá, na líci s výraznou, vnořenou žilnatinou; u báze někdy 2 palisty. [Stálozelené.](#)

Lichopřesleny 4 až 10květé, koruna dvoupyská, světle fialová, občas bílá, korunní trubka v ústí chlupatá, horní pysk vyklenutý, dolní 3laločný. Kvete v V – VII, chamaefyt.

Dvě ssp. tohoto druhu jsou botaniky uváděny jako samostatné druhy:

Salvia officinalis ssp. lavandulifolia = [Salvia lavandulifolia](#) (úzkolistý typ)

Salvia officinalis ssp. major = [Salvia grandiflora](#) (šírokolistý typ)

Nejvýznamnější odrůdy:

‘Albiflora’	Šedivý dlouhý list, bílý květ	40-50 cm	VI-VII
‘Aurea’	Žlutý list	80 cm	VI-VII
‘Berggarten’	Velký široký kulatý šedivý list	30-40 cm	VI-VII
‘Crispa’	Okraj listu jemně hřebenitý	40 cm	VI-VII
‘Grete Stölze’	Světle šedý, výrazně špičatý list	40 cm	VI-VII
‘Icterina’	Široké žluté panašování na okraji L.	30-40 cm	VI-VII
‘Kew Gold’	Světle žlutý list	30 cm	VI-VII
‘Nazaret’	Úzký, šedivý list	40 cm	VI-VII
‘Purpurascens’	Fialový list, světle růžový květ	40 cm	VI-VII
‘Tricolor’	Bílo-žlutě-zeleně panašovaný L.	30 cm	VI-VII
‘Windeck’	Velký šedivý list	80 cm	VI-VII

'Icterina'

'Purpurascens'

'Tricolor'

'Crispa'

'Aurea'

'Berggarten'

Pěstitelské vlastnosti a požadavky: *Salvia officinalis* nejlépe prospívá na otevřených, slunných a teplých stanovištích s propustnou, lehčí vápenatou, sušší půdou, nejlépe hlinitopísčitou. Zatímco původní botanický druh je v teplejších oblastech ČR mrazuvzdorný a pouze v tuhých zimách může namrzat, některé panašované odrůdy – např. 'Tricolor', 'Aurea' jsou choulostivé a vyžadují na zimu ochranu (např. z chvoji). Po odkvětu odstraňujeme suché květenství a 1 x za dva roky je vhodné rostliny seřezat. Docílíme tím pravidelného, nerozkleslého, naopak kompaktního růstu.

Množení: řízkování (po odkvětu – vyzrálé vrcholové řízky), semenem (čistý druh nebo odrůdu 'Extrakta' - odrůda s vysokým obsahem silic, spíše určena pro potravinářský či farmaceutický průmysl).

Použití v zahradní a krajinářské tvorbě: Šalvěj lékařská je prastarou kulturní rostlinou, pěstovanou již ve starověku. Je divoce rostoucí trvalkou se širokým uplatněním na otevřených, slunných stanovištích s přítomností kamene. Je trvalkou stanovištního prostoru „Steinanlagen“ – St₁,- „Stanoviště s přítomností kamene“, blíže vymezeného jako kamenitá step Fs₁. Nachází uplatnění především:

- různé stylizované úpravy přírodě podobného charakteru s přítomností kamene, šterku, drtě, písku apod.

- [Nádoby](#) – možno pěstovat spolu s jinými aromatickými druhy jako jsou např. *Thymus*, *Lavandula*, *Oregano* atd. jako koření nebo spolu s jinými trvalkami např. *Geranium sanguineum*, *Cerastium plumbaginoides*, trávy s kontrastně vybarveným listem – např. *Chasmanium latifolium*, *Imperata cylindrica* a jiné.
- Slepecké, bylinkové zahrady či záhony, zahrady vůní, zahrady s cíleně vyšším výskytem blanokřídlého hmyzu jako jsou motýli, včely, čmeláci atd.
- [Historické zahrady](#)
- Skalky
- Koruny suchých zídek
- Lemy, obruby a jiné [liniové vegetační prvky](#) – lze tvarovat a udržovat kompaktní
- Střešní zahrady
- Jiné – využití ve farmaceutickém, potravinářském a kosmetickém průmyslu, v aranžování – list i květ velmi trvanlivý, výroba vonných směsí (potpourri) se sušených rostlin

***Salvia verticillata* L. – šalvěj přeslenitá**

Původ: Středozeří, jv. Evropa, Balkán, Malá Asie, Sýrie, Ukrajina, Kavkaz, evropská část Ruska. V ČR v termofytiku a mezofytiku roztroušeně; pravděpodobně druhotně rozšířena.

Ekologie: výslunné travnaté svahy v subxerothermních až mezofilních trávnících, často na člověkem ovlivněných stanovištích – na okrajích komunikací, v opuštěných lomech, na železničních náspech, na úhorech, rumišťích, nádražích. Dává přednost hlubším, vysychavým, bázemi a živinami bohatým těžkým půdám.

Růstové a vzhledové charakteristiky: Vytrvalá bylina, 30 – 100 cm vysoká. Lodyha přímá, zřídka v horní části větvená se 4-5 páry listů. Celá rostlina jemně roztroušeně až hustě chlupatá. Přízemní růžice dlouze řapíkatých listů, 6-9(-12) cm x 5-7(-9) cm, vyvíjejících se po odkvětu. Čepel listů je široce trojúhelníkovitě vejčitá, na bázi srdčitá, uťatá až střelovitá. Okraj listu je nepravidelně zubatý, na řapíku obvykle s 1–2 páry oddálených segmentů. Horní listy přisedlé. Květenství tvořeno bohatými,

mnohokvětými, výrazně od sebe oddálenými lichopřesleny, podepřenými drobnými listeny. Květy po odkvětu svěšené. Kalich dvoupyský, zelený, fialově naběhlý, až fialový. Koruna dvoupyská, růžovofialová až fialová, vzácně špinavě bílá. Kvete v VI – VII; hemikryptofyt.

Salvia verticillata

'Purple Rain'

Nejvýznamnější odrůdy:

'Alba'	Bílý květ	70 cm	VII - IX
'Purple Rain'	Intenzivně fialový květ	50 cm	VII - IX
'White Rain'	Bílý květ	50 cm	VII - IX

Salvia sclarea L. - Šalvěj muškátová

Původ: Středozeemí, Krym, Kavkaz, Střední Asie, Írán, Afghánistán

Ekologie: Suchá, skalnatá stanoviště

Růstové a vzhledové charakteristiky: Dvouletá nebo krátkověká vytrvalá bylina, vysoká 30 až 140 cm. Lodyha statná, silná, vzpřímená, v horní části větvená, chlupatá, s přízemní růžicí listů. Lodyžní listy řapíkaté, vejčité, chlupaté. Lichopřesleny 4-6květé, podepřeny nápadnými velkými listeny růžové, modré nebo fialové barvy. Květy velké, krátce stopkaté, koruna dvoupyská, růžová, fialová nebo šedavě bílá. Horní pysk přilbovitě vyklenutý, vně chlupatý, dolní pysk 3laločný. Kvete v VI – VIII. Květy výrazně voní. Muškátový olej se používá v kosmetice při výrobě pánských parfému a v potravinářském průmyslu na ochucování vín.; hemikryptofyt.

Nejvýznamnější odrůdy:

'Alba'	Bílé květy, žluto-zelené listeny	50 cm	VI-VII
'Vatikan White'	Bílé květy i listeny	50 – 60 cm	VI-VII

[Salvia sclarea](#)

Salvia sclarea '[Vatikan White](#)'

[Salvia aethiopis](#)

Další druhy: *S. glutinosa*, *S. hians*, [S. napifolia](#), [S. transylvatica](#), [S. rigens](#), *S. aethiopis*

Salvia aethiopis

Literatura a odkazy:

Salvia L. In. Slavík, B. a kol. Květena ČR, díl 6, str. 694 – 707. Praha: Academia 2000. ISBN 80-200-0306-1

Clebsch, B. A Book of Salvias: sages for Every Gaeden. Portland, Oregon: Timber Press, 1997. ISBN 0-88192-369-9

Kintzios, E. Sage : the genus Salvia. Amsterdam : Harwood Academic Publishers 2000. ISBN 90-5823-005-8

Wenning, H. Erfahrungen mit Salvia - nemorosa - Sorten. In Gartenpraxis. Studgart: Eugen Ulmer, 2004. ročník 30, číslo 2 s. 20-25. ISSN 0341-2105.

<http://botanika.wendys.cz>

<http://botany.cz>